

Ö evi nasıl okunmalı?

'O' evine ait görüntüler ile Arkitera proje tanıtım bölümünde karşılaştığımda, fotoğraf, plan, kesit ve mekansal ilişkileri arasında bir tuhafılık olduğunu hissettim. 'Tuhaf'lık diyorum çünkü okunaklılığı kolay, birbiriyle tutarlı süreklilikler izleyen bir dile sahip değildi. Yapı, kendisini anlatacak her temsiliyet aracında farklı bir ifade kazanıyordu. Projesini biraz daha dikkatli incelediğimde bunun ilk karşılaşmamız olmadığını anladım. Eskizleri ve maket çalışmalarını, "Bir Yerleşme Müzakeresi Ev" sergisinde (1) gördüğümü hatırladım. Bitmiş binanın gördüğüm o fiyakalı fotoğraflarının ardında çok daha heyecan verici, enteresan bir süreç olduğunu düşündüğüm, Hasan ve Kerem ile konuşmak üzere belleğimde sorularımı saklı tuttuğum sıralarda Betonart tarafından bu yazı talep edildi. Ben de heyecanla kabul ettim. Kabul etmemin ardında 'ev'den bağımsız başka bir neden olduğunu da belirtmem gerek. Yakın zamanda benzer cilalı fotoğraflar ardından, yine jenerik olarak benzer bir dile ait yapılar için yapılan okumalar gözümün önüne gelince aşına olduğumuza inandığım bu nekrofilik dilin bizim ne işimize yaradığını son zamanlarda fazla sorgular oldum. Öyle ya, bu ölüsevicilik tavrı, yapıyı donmuş, fiziksel bir son ürün olarak taçlandırmakla kalmayıp, onu vareden süreçlerden ayrı bir varlık, sanki bir 'oluşmuş' olarak değerlendirmeye tabi tutuyordu. Yapı okumaları sanki yapının açığa çıkaracaklarının peşinde değil, onun imgesi, tektonik ifadesi ya da kendinden başka bir kavramsal tartışmanın ya da tarihsel çerçevenin bir nesnesi olarak 'varlık'laştırılıyordu. Biliyoruz ki o üzerine okuma yapılan evlerin pek çoğunun uğraştığı tasarımsal problematikler ve ilişkilerin ardında aslında başka türlü süreçler yatıyor. Peki öyleyse bağlamından ve süreçlerinden bağımsız bu binalara veya görüntülere giydirilen okumaların bize ne faydası var? Mesleki bilgi alanı, zihinsel egzersiz, ufuk açma gibi söz hedenozmine dayalı yalanları birbirimize söyleyerek birbirimizi rahatlatırız. Bu sorgulamayı, bu okumalardan pratik bir karşılık beklediğimden değil, sadece yapılara iki numara büyük gelen sözler söylemek -veya okumak- için harcayacağımız zamanı ve enerjiyi daha samimi, içeriksel karşılıklarından üretilmiş 'söz'ler ile bir iletişim aracı olarak kullanılabileceği inancıyla yapıyorum. İnanın bazen, okuduktan sonra bu yazı kimin için yazılmış diye soruyorum. Benim için yazılmadığını anladıktan sonra...

Yukarıdaki sorgulamama paralel kendime "Kon-Bod-O evi" nasıl okunmalı sorusunu sorduğumda, yanıtımın olarak oldukça net belirlediğini söyleyebilirim. Nekrofilik mimar içgüdülerime kapılmadan yani yapının sadece görünürde olan kısmı üstüne emprovize ve solo takılmadan, yapıyı oluşturan süreci gözler önüne çıkarmalı, gerekiyorsa dışarıdan o açığa çıkanlar üzerine birşeyler söylemeliydim. (Öyle ya şimdi taş dokudan girip, betonla taş arasındaki gerilimden bahsedip, peyzaj içinde konumlanmasında doğa-boşluk ilişkilerine, yer-yerel ilişkilerden bahsedip, istinad ev filan deyip işi çok tutan, prim yapan tv dizileri misali aşına dillerle toparlamak da mümkün oysa...)

Bu süreci açmanın en iyi yolu kuşkusuz mimarların tasarıma başladıkları andan, yapının bitimine hatta içinde bir süre yaşandıktan sonraki durumuna kadar yaşadıkları süreci bizimle paylaşmalarını istemektir. Bu çerçevede yapılan söyleşinin metni benden beklenen yapı okumasının giriş metnini oluşturmaktadır.

Erginoğlu&Çalışlar Mimarlık ofisinin yaptığı mimarlığın motivasyonunu, kavramlar , mimari dil ya da söylemler üzerinden kurulan bir mimarlıktan almadığını baştan belirtelim. Yani yapıdan önce sözü gelmiyor. Son derece pratik durumlar ve koşullardan üretilmiş 'yanıtlar' üzerine kurulu bir mimarlık anlayışları var. Dertleri sadece bu yanıtların belirli bir nitelik çitasının altına düşmemesi.

Bodrum Yalıkavak'taki evde de farklı bir durum olduğunu söyleyemiyoruz. Malzeme kullanımından, yerleşimine verilen kararlara son derece pratik karşılıklar var. Ev, ardında ne Bodrumlu, yerel olma derdinde ne de doğayla uyumlu olma gibi kaygı taşımakta. Bize öyle bir his veriyorsa bu hem mimarlarının hem de bizim istesek de kurtulamadığımız bilinçatımızın algıda seçiciliği olsa gerek.

Evi anlamak için üretilen fiziksel kabuğa odaklanmak son derece yanıltıcı olacaktır. Bunun sebebini bu ev için hazırladıkları ilk öneriden kolayca anlayabiliriz. Dertleri, arazinin manzara gören, topoğrafyanın en az işleneceği uygun noktasına, mümkünse tek mekan ve hacimde çözülmüş basit, kapalı bir hacim, dışta da onunla görsel ve fiziksel olarak ilişki kuran havuzlu açık bir mekan üretmek. Binanın oturduğu kottan doğan mekansal alternatifleri de sonuna kadar değerlendirmek olarak tarif edilebilir. Koşullar değiştiğinde ilk hazırladıkları projeden, uygulanan projeye geçişte taviz vermedikleri tek konu bu kurgu. Koşullar değiştiğinde fiziksel kabukta yapılan müdahaleler ölçek ilişkilerine dayalı bir tercih olarak optik ve algısal bir tercih olarak durmaktadır. Kısılan yapı, hantal olduğu inancıyla mimarlar tarafından programatik bir bölünme ile tek mekandan vazgeçilmeden kitle 3 bölüme ayrılıyor. Geçirgenlik bölünme noktalarında daha da vurgulanıyor. Ama bu müdahalede kurguyu bozmuyorlar, aksine tek mekan zemini parçalamak içinde referans olarak kullanarak içte ve dışta mekanların kullanım olasılıklarını arttırıyorlar. Yüksek terasın altından gölgeli bir mekan üretiyorlar. Bu görsel müdahalenin açığa çıkardığı pratik olanakları da sonuna kadar kullanıyorlar.

Yapının fizikselliği kurgunun yanında o kadar ikincil ki, uygulamada müteahhitin mimarların öngörmediği biçimde yapımların olanaklarını arttırması, fiziksel olanın meşruiyetini yerle bir etse bile, yapımların tekniklerini ve tektonik olanakları yeniden değerlendirme gereksinimi bile duymuyorlar.

Bu projenin başından beri sürdürülen iç-dış mekan kurgusunun yapının fiziksel yapısına bakarak anlaşılacak bir tarafı var: Ev hafta sonları kafa dinlemek,

kitap okumak, kentten kaçmak için düşünölmüş bir ev değil. Ev sahibi kentli, aktif, sosyal ilişkileri hareketli, üretken biri. Bu ev onun hareketli sosyal hayatının bir uzantısı ve belirli bir yaşam tarzının karşılığı. Partiler, toplantılar, grup aktiviteleri gibi bir paylaşım mekanı... Evin iç-dış mekanları birbirlerinin sürekliliğini yalnızca fiziksel olarak kurmamakta, optik olarak da kurmaktadır. Birbirlerini dikizleyen iç-dış mekanlar sayesinde mimarlar tarafından ele alınan her mekan arasında etkileşim sürmektedir.

Deniz, yeşil manzara dışında etkileşimlere açık keyif odaklı bir mekan kurgusu hedeflenmiş. Dolayısı ile günün saatlerine bağlı ışık ve yansımalarla bir atmosfer kurma peşinde koşan mimarlar, bu atmosferi kuran öğeleri birer dekoratif öğeye dönüştürerek o hayat biçiminin bir parçası kılmaya çalışmışlar. Evde kullanılan taş gibi doğal malzemelerin ya da brüt betonun doğal halinin, kabalıktan çıkıp bu kadar 'pitoresk'leşmesi, taşın 3 boyutlu yapısının 2 boyutlu nitelikte algılanması bize iki noktayı bir kez daha vurguluyor. Birincisi, bu malzemeler sıva boya gibi ince kalemlerden kurtulmanın pratik olanaklarını sunarken, diğer yandan bu malzemelerin uygulanma biçimi sayesinde o hayat tarzını tamamlayan bir dekorasyona dönüşmesine izin vererek, kaplamaların yaratacağı ince işçilik duygusunun malzemelerin görüntüsünde ve yapısında oluşturulmasına imkan veriyorlar.

Böylece mimarlar ellerindeki kısıtlı kaynakla, o hayat tarzının karşılığı olan yaşantının talep ettiği yapıyı pratik olanaklarını dönüştürerek yeniden kuruyorlar. Kaba malzemelerden şıklaştırılmış bir ifade üretiyorlar. İlk Projeyi mimar olarak daha çok beğeniyor gibi görünselerde uygulanan projede yarattıkları 3 boyutlu iç ve dış mekan dizisi ve onları tamamlarken şıklaştırılan doğal malzeme kullanımları müşterisinin yaşarken çok da mutlu olduğu bir yapı ortaya çıkarmış. Onlarda bu memnuniyetten memnun görünüyorlar.

O evi geçirdiği süreçler ve aktörlerinden bağımsız okunduğunda çok kolay kavrayış çarpıtmalarıyla derdini görselliğinin arkasında kaybetmeye hazır gibi durmaktadır. Fiziksel yapıya ait kolay tüketilmeye açık imgelerin ve öğelerin, kolay bilenen kurgulamalara açık, zihnimizdeki şablonlara oturmaya hazır duruşları bizi yanıltabilir.

Evin geçirdiği süreçlerden ve aktörlerinden bağımsız yapılacak okumalar olsa olsa onu yanlış anlamak değil, anlamak istediğimiz gibi okumak anlamına gelecektir.

Zižek'in belirttiği gibi bazen düz baktığımızda anlamadığımız, ya da çarpıtarak anlamlandırmaya çalıştığımız ilişkiler yamuk bakıldığında anlaşılır olmaya başlıyor.